

Бандура Г.О.

РЕЦЕПЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЙНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «СУЧАСНІСТЬ»

Анотація. У статті зроблено огляд публікацій журналу «Сучасність», присвячених еміграційному письменству. Відзначено, що журнал друкував різножанрові матеріали – статті, рецензії, інтерв'ю, в яких розглядався тенденції розвитку поезії (добробок як молодих поетів нью-йоркської групи, так і визнаних метрів В. Барки, Юрія Клена, Є. Маланюка та ін.), аналізувалася історична белетристика М. Лазорського, Ю. Радзикевича, П. Феденка, твори, у яких осмислювалася доля української людини впродовж ХХ ст., що належали перу письменників і мало-визнаних (Є. Загачевський), і ще належно не поцінованих (О. Ізарський), і загальноновизнаних (І. Багрянний, В. Барка).

До типу звичних для «материкового» читача літературних портретів або науково-критичних нарисів автор зараховує низку оглядових статей, присвячених творчості того чи іншого прозаїка, зокрема статті Л. Залеської-Онишкевич, О. Тарнавського, Ю. Стефаніка.

Не раз уміщені в журналі публікації мали значний резонанс. До них слід віднести матеріали, покликані нагадати еміграції про життя і творчість В. Винниченка: статті М. Мольнара і Г. Костюка, Гусара-Струка і І. Лисяка-Рудницького.

Ключові слова: еміграція, літературний процес, журнал, жанр, стаття, рецензія, інтерв'ю.

Інформація про автора: Бандура Георгій Олександрович, кандидат філологічних наук, доцент, Інститут філології, кафедра історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Електронна адреса: yuriy0901@ukr.net

Bandura G.

THE RECEPTION OF UKRAINIAN EMIGRATION LITERATURE ON THE PAGES OF THE JOURNAL „SUCHASNIST”

Abstract. The article reviews the publications of literary journal “Suchasnist” devoted to emigration literature. The article by G. Grabovich “Great Literature”, in which the author analyzed the course of the famous discussion on the Art Ukrainian movement period, and the meaning of the idea of “Great literature” that had formed its antithesis – the New York group of poets.

One of the most significant publications of “Suchasnist” was the report entitled “From the Chronicle of Literary Life in the Diaspora” by G. Kostiuk, the Head of the Ukrainian Writers Association “Slovo”. The first part was about organizational activity of the association, and the second – about creative achievements of writers, paying attention to the “ideological and artistic essence” of the analyzed works.

It is noted that the journal published a variety of materials devoted to the development of emigration poetry: interviews, reviews, articles on the works of the New York young poets group, as well as the recognized masters V. Barka, Yuri Klen, E. Malaniuk, and others.

Besides the poetry, the constant focus of the journal was the prose. The reviews by A.G. Gorbach considered historical novels and the stories by M. Lazorsky, Y. Radzikevic, P. Fedenko, written from the standpoint of Ukrainian historical science, as an alternative to the Ukrainian Soviet-style literature based on Russian / Soviet historiography.

Journal’s editorial team paid also much attention to the works interpreting the fate of the Ukrainians during the twentieth century. Numerous publications examined in particular the works of little-known prose writers (E. Zagachevsky), not yet properly appreciated ones (O. Izarsky), as well as internationally recognized ones (I. Bagryany, V. Barka).

A number of review articles devoted to the work of different prose writers, such as L. Zaleska-Onyshkevich, O. Tarnavsky, Y. Stefanyk, belongs to the type of literary portraits or scientific critical essays the “mainland” reader got used to.

The journal publications have often enjoyed a significant resonance. These include materials intended to remind emigration of the life and work of V. Vynnychenko: articles by M. Molnar and G. Kostyuk, Gusar-Struk and I. Lisyak-Rudnytsky.

Key words: emigration, literary process, journal, genre, article, review, interview.

Information about author: Bandura Georgii, PhD, Associate Professor, Institute of Philology, Department of Ukrainian Literature History and Literary Creativity, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

E-mail: yuriy0901@ukr.net

Bandura G.

RECEPCJA UKRAIŃSKIEJ LITERATURY EMIGRACYJNEJ NA ŁAMACH CZASOPISMA „SUCZASNIŚĆ”

Streszczenie. W artykule dokonano przeglądu publikacji czasopisma „Suczasnist” poświęconych kwestiom piśmiennictwa emigracyjnego. Podkreślono, że w czasopiśmie drukowano materiały różnych gatunków – artykuły, recenzje, wywiady, w których rozpatrywano tendencje rozwoju poezji (dorobek młodych poetów grupy nowojorskiej oraz uznanych mistrzów – W. Barki, Jurija Klena, J. Małaniuka i innych), analizowano beletrystykę historyczną M. Łazorskiego, J. Radzykewycza, P. Fedenki, utwory pióra pisarzy mniej znanych (J. Zagaczewski), niedocenionych (O. Izarski) i uznanych (I. Bahrianyj, W. Barka) zawierające rozumowania nad losem Ukraińca w XX wieku.

Do typu zwykłych dla czytelnika „kontynentalnego” portretów literackich i szkiców krytyczno-naukowych autor zalicza szereg artykułów poświęconych twórczości różnych pisarzy, między innymi artykuły L. Zaleskiej-Onyszkiewicz, O. Tarnawskiego, J. Stefanyka.

Nierzapomieszczone w czasopiśmie artykuły miały znaczny rozgłos. Do nich należy odnieść materiały, które miały na celu przypomnieć środowiskom emigracyjnym o życiu i twórczości W. Wynnyczenki: artykuły M. Molnara i H. Kostiuka, Husara-Struka oraz I. Łysiaka-Rudnickiego.

Słowa kluczowe: emigracja, proces literacki, czasopismo, artykuł, recenzja, wywiad.

Nota o autorze: Bandura Georgii, doktor filologii, docent, Instytut filologii, katedra historii literatury ukraińskiej, teorii literatury i twórczości literackiej, Uniwersytet Narodowy im. Tarasa Szewczenki w Kijowie.

E-mail: yuriy0901@ukr.net

Важливою складовою українського літературного процесу на чужині була періодика. Прикметно, що Г. Костюк у своєму виступі на четвертому з'їзді ОУП “Слово” в листопаді 1970 року в Нью-Йорку періоди розвитку еміграційної літератури від 1921 року щільно пов'язував саме з газетами та журналами.

Так, протягом першого періоду (1921–1940 роки), коли літературне життя еміграції відбувалося у містах Львів, Прага, Париж, Варшава, друкованими органами були: «Нова доба» (Відень, 1920–21); «Воля» (Відень, 1920–23); «Веселка», «Літературно-Науковий Вісник» (Львів, 1922–32); «Вісник» (Львів, 1933–39); «Тризуб» (Париж, 1926–39); «Ми» (Варшава, 1933–39).

Під час другого періоду, що припав на воєнні 1942–1945 роки, літературне життя еміграції організовується навколо таких періодичних видань, як «Літаври» (Київ, 1941), «Український засів» (Харків, Київ, Єлисаветград, 1942–43); «Наші дні» (Львів, 1941–1944) та ін.

У третій період (1945–1954 роки), позначений діяльністю Мистецького українського руху (МУР), друкованими органами письменницьких сил еміграції були три «Збірники літературно-мистецької проблематики МУР», журнали «Арка», «Заграва», «Звено» та ін. [17, с. 40]

Під час четвертого періоду, що почався від 1954 року і пов'язаний з діяльністю наступника МУРУ – Об'єднання українських письмен-

ників «Слово», літературний процес еміграції висвітлювали «Українська літературна газета», яка почала виходити в 1955 році й, за словами доповідача, «була фактично органом нашої літературної думки», та збірник «Слово» – «офіційна візитівка нашого об'єднання» [17, с. 46].

У своєму виступі Г. Костюк не згадав журнал «Сучасність» – поважний часопис, який іноді називали неофіційним друкованим органом ОУП «Слово». Як відомо, він справді виник на базі місячника «Українська літературна газета» й двотижневика «Сучасна Україна», видавався Українським товариством закордонних студій, пов'язаним із Закордонним Представництвом Української Головної Визвольної Ради (УГВР), широко висвітлював «двоколіїний» літературний процес післявоєнних десятиліть і водночас позиціонував себе як місячник не лише літератури, але й мистецтва, суспільного життя еміграції та радянської, а потім пострадянської України.

Ініціатором створення часопису був І. Кошелівець, який став його першим редактором і визначив зміст та напрям новоствореного місячника. У писаному ним зверненні «Від редакції» до читача, яким відкривалося перший номер «Сучасності» за січень 1961 року, зазначалося, що «журнал буде не партійним, а українським», і висловлювалося сподівання, що «він знайде своє місце в духовному житті української еміграції і підтримку як дотеперішніх, так і нових

співробітників, читачів і передплатників» [6, с. 3].

Сподівання редактора не були марними, адже журнал, керований І. Кошелівцем, В. Бургардом, Б. Кравцівим, М. Скорупською, Юрієм Шевельовим, Т. Гунчаком та ін., у своїх рубриках «Література», «Мистецтво», «Історія і сучасність», «На актуальні теми», «Дискусії», «Документація, публікації», «Рецензії, анотації», «Вісті з України», «Огляди, нотатки» тощо пропонував своїм читачам художні твори й найрізноманітніші матеріали, що всебічно висвітлювали життя еміграції та поневоленої батьківщини, а серед його авторів бачимо провідних письменників, критиків і мистецтвознавців, науковців і культурологів, політологів і публіцистів, зокрема Е. Андієвську, В. Барку, Ю. Бойка, Б. Бойчука, В. Вовк, Я. Гніздовського, В. Голубничого, С. Гординського, Олексу Ізарського, Г. Костюка, В. Кубійовича, Ю. Лавріненка, І. Лисяка-Рудницького, М. Павлишина, О. Прицака, Б. Рубчака, У. Самчука.

Часопис прискіпливо слідкував за перебігом післявоєнного еміграційного літературного процесу, відстежуючи появу нових поетичних, прозових, драматичних творів, влаштовуючи їх обговорення. Прикметною у цьому плані була обсягова стаття Г. Грабовича «Велика література», що спершу задумувалася як англомовна доповідь для жовтневої 1983 року конференції, яка відбулася в Торонтському університеті (Канада), але через різні обставини (і особисті, і організаційні) спочатку була опублікована в «Сучасності» (1986. №. 7–8), а згодом вийшла друком у Києві за сприяння Інституту археографії АН України та Українського наукового інституту Гарвардського університету під назвою «У пошуках Великої літератури» (1993).

У ній автор ставить собі за мету не дати «історичний огляд» «еміграційної літератури періоду ДіПі, тобто, загально беручи, другої половини 1940-х років», що «становить окрему й чітко визначену добу» [9, с. 47], а лише «подати вступ до історії літератури цього періоду шляхом аналізу її центральної теми, тобто веледискутованої і велеспірної ідеї «великої літератури». Причому «велика література» для нього, «це не тільки тема чи ідея; це щось набагато більше, ніж програмове (чи «теоретичне») поняття чи гасло. В своїй суті це щось таке, що пов'язує вартість і праксіс. Вартості, про які йде мова, сягають від політичних та

ідеологічних до суспільних, естетичних і психологічних» [9, с. 48].

У розділах своєї праці «Період», «Теорія», «Основна структура, або Підмурівок МУРу» автор характеризує мурівський період літератури, називаючи його «своєрідним «малим ренесансом» (с. 50), аналізує мурівські програмні документи і заяви, перебіг дискусії, участь у ній багатьох письменників і критиків (І. Багряного, О. Грицяя, У. Самчука, Юрія Шереха, Ю. Бойка, В. Державина, І Костецького, Ю. Косача, ін.), прагне «поглянути на те, що криється за фасадом різних стратегій ad hoc (здебільша несвідомих), реторичних і художніх фікцій і (само)обманів» [9, с. 48] і зрештою приходять до висновку: «досягнення «великої літератури» в тому, що вона так швидко породила свою антитезу», тобто творчість письменників наступного покоління – «так званої Нью-Йоркської групи» [9, с. 80].

У «Післямові» до друкованого варіанта статті Г. Грабович уточнює констатує, що «експеримент із «великою літературою» не вдався», але це «не знецінює ні цього першого етапу еміграційної літератури, ні зовсім легітимного бажання розвивати, удосконалювати українську літературу як таку... Сама ідея «великої літератури» – скоріше стихія, силове поле бажань і травм, ніж якась сукупна, не те що здійсненна програма. Бо найелементарніша формула для осягнення великої літератури – це усвідомлення, що такої формули немає. Є тільки творчість» [11, с.53].

Однією з найбільш значущих літературознавчих публікацій «Сучасності» стала вже згадувана доповідь голови ОУП «Слово» Г. Костюка під назвою «З літопису літературного життя в діаспорі». Вона друкувалася у двох номерах журналу за 1971 рік і, казав виступаючий, підсумувала «працю нашого об'єднання за п'ятнадцять років його існування» [17, с. 37]. Першу частину свого виступу він присвятив «організаційному аспекту» «життя і праці» об'єднання: запропонував періодизацію літературного процесу в еміграції, нагадав колегам «організаційну біографію» «Слова» [17, с. 40] (історія виникнення, проведення з'їздів, літературних вечорів, виставок, видавничі справи, контакти як з іншими еміграційними структурами (УВАН, НТШ, Українське історичне товариство тощо), так і міжнародними, зокрема з

Пен-клубом, місячником «Культура» в Парижі та ін.).

Висвітлюючи творчий аспект діяльності членів «Слова», Г. Костюк оглянув їх здобутки в царині «прози, поезії, драматургії, літературної критики і мистецтва перекладів» [17, с. 52], передусім звертаючи увагу на «ідейно-мистецьку суть» [17, с. 55] аналізованих творів. Серед десятків названих імен письменників він виділяв постать Т.Осьмачки, який у романі «Ротонда душоубців» створив «страхітливий, але мистецьки правдивий образ розп'яття народу нашого в роки сталінської деспотії» [17, с. 54], Д.Гуменної, котра «створила епопею тисячолітнього буття українського народу» [17, с. 54] і ввела «зовсім новий у нашій літературі жанр ... мітологічної історично-ретроспективної візії» [17, с. 55] (феєрія «Епізод із життя Європи Критської», мітологічна повість «Велике Цабе», есей-візія «Благослови, мати!», роман «Золотий плуг»), У. Самчука, «завжди оригінального і незалежного в думанні й зображенні життя людського, схильного до філософських вникнень, історіософічних та ідейних концепцій» [17, с. 56], І. Багряного, з «його глибокою вірою в людину, в її творчу, братерську, людську душу, витривалу і незрадливу» [17, с. 57], В. Барку, чий інвективний, викривальний роман «Жовтий князь» «є живим, хвилюючим мистецьким образом понурої доби українського лихоліття» [17, с. 57].

Г. Костюк фіксує народження в еміграційній літературі «саме «вигаданої», абстрактної, загальнолюдської, сказати б, проблемної прози», представлені у «трьох жанрових видозмінах»: уже згадуваним «жанром мітологічної візії» (Д. Гуменна), «романом надпочуттєвого, романом парапсихологізму» (проза І. Костецького – «День святого», «Історія ченця Гайнриха», «Відбулося за вісім хвилин», в якій «чи не вперше в українській повоєнній літературі акцентовано увагу на абстрактному образі людини. Людини взагалі. Поза простором і часом» [18, с. 63] і «роман філософічної тези, філософічного трактату, філософічного памфлету», зосередженого на «універсальних проблемах сучасного людства» (людина і природа, людина і всесвіт, смерть і безсмертя, Бог і диявол, рай і пекло, добро і зло, війна і мир, людство й етика тощо) [18, с. 64], до якого тяжіють «Геростати» Е. Андіївської.

Відслідковуючи «ідейно-мистецькі тенденції та спрямовання» [18, с. 67] еміграційних поетів, Г. Костюк констатував зумовлене різними

обставинами зменшення творчої активності низки знаних авторів. Серед них – «бофалівський відлюдник» О. Стефанович, який після довгої мовчанки в 1968–1969 роках «порадував всіх нас новими ваговитими циклами поезій», але «це вже було прощання поета з світом» [18, с. 68]; Т. Осьмачка та І. Багряний, котрі зосередилися на прозі; Б. Кравців і С. Гординський, які чимало сил віддавали літературній критиці та науковим дослідженням.

В останні роки життя Є. Маланюк «більше приділив уваги своїм критично-публіцистичним писанням», але раніше видав три нові збірки – «П'ята симфонія» (1954), «Остання весна» (1959), «Серпень» (1964), якими «ніби підсумував свій плідний і славний творчий шлях» [18, с. 68]. Так само «виявив подиву гідну активність» В. Барка, чий три нові збірки – «Псалом голубиноного поля» (1958), «Океан» (1959), «Лірник» (1968) – «відкрили, у певній мірі, нову сторінку не тільки в творчій біографії поета, а й в українській еміграційній поезії взагалі» [18, с. 69].

Чи не найбільше місця у своєму виступі Г. Костюк відвів молодим тоді поетам нью-йоркської групи (Е. Андіївська, Женья Васильківська, Ю. Тарнавський, Б. Бойчук, Б. Рубчак, ін.), які завершили «формально-стилеву розмаїтість нашої поезії» [18, с. 72]. Їхня творчість, твердив доповідач, засвідчила, що поруч з традиційною «естетизуючою» поезією старшого покоління з'явилася поезія «неестетизуюча» – «справжня, вниклива в людські душі, сповнена глибокого людського переживання, верліброва, вільна, розмовно-речитативна» [18, с. 74].

У заключних словах свого виступу Г. Костюк говорив про причини вимушеної еміграції письменників, що опинилися на чужині, бо не сприйняли більшовицької тиранії, усвідомлюючи себе «носіями українського вільного слова», за яким – «народне сумління, правда, меч» [18, с. 82].

Журнал «Сучасність» і надалі друкував різножанрові матеріали, присвячені розвитку еміграційної поезії, особливо творчості членів нью-йоркської групи. Це могла бути полеміка/дискусія 1969 року, що розгорнулася між Г. Грабовичем [10] і Б. Рубчаком [23]. Або розлога стаття О. Тарнавського «Поезія в шуканні реальності», який визнав, що еміграційний Парнас у 1965 році «опанувала нью-йоркська група поетів» [27, с. 70]. Або інтерв'ю з Юрієм Тарнавським [5] та Б. Бой-

чуком [24]. Але найчастіше – статті про доробок Е. Андіївської, Р. Бобовала, Б. Бойчука, В. Вовк, Патриції Килини, Ю. Коломийця, Б. Рубчака, Ю. Тарнавського, рецензії на їхні твори. Не забувала редакція також про поезію визнаних метрів – С. Гординського, Юрія Клена, Б. Кравціва, Н. Лівичкої-Холодної, О. Лятуринської, Є. Маланюка, Михайла Ореста, Яра Славутича, О. Теліги.

Поруч з поезією постійним об'єктом уваги журналу була проза. Так, редакція ретельно стежила за виходом у світ нових творів письменників. Ще на початку шістдесятих років минулого століття у розділі «Критика і бібліографія» з'явилися рецензії на кілька історичних романів і повістей, зокрема А.Г. Горбач відгукнулася на «роман-хроніку з XVIII віку» «Гетьман Кирило Розумовський» (Мюнхен, 1961) [1] та «історичний роман про султаншу Роксолану» «Степова квітка» (Мюнхен, 1965) [3] М. Лазорського, роман «Полум'я» Ю. Радзиковича (Мюнхен, 1963) [2] та «історичну повість» «Amor patriae (Любов до батьківщини)» П. Феденка (Мюнхен, 1962) [4].

У полі зору цих письменників – українське минуле XVI–XVIII ст., розгортання та зміцнення козацького руху («Степова квітка» М. Лазорського), Хмельниччина («Полум'я» Ю. Радзиковича, «Amor patriae (Любов до батьківщини)» П. Феденка), Гетьманщина («Гетьман Кирило Розумовський» М. Лазорського), час піднесення і занепаду української державності, коли сподівання на свободу та незалежність поступово згасали під тиском агресивної політики північного сусіда. Автор послідовно фіксував недоліки аналізованих творів (передусім повторюваність сюжетних ходів і образів роману П. Феденка, розбіжність між історичною і художньою правдою у романі «Степова квітка» М. Лазорського тощо), але в цілому відзначав їх естетичну вартісність, актуальність і вагомість історичної теми для еміграційного читача, волею долі відлученого від батьківщини. І справді, ці твори пропонували погляд на наше минуле з позицій саме української історичної науки, а тому виступали альтернативою базованій на російській/радянській історіографії українській радянській белетристиці з її домінуючими «возз'єднувальними» та інтернаціональними мотивами, стимульованій, зокрема, помпезним відзначенням у 1954 році 300-річчя так званого «возз'єднання» України з Росією (романи «Пере-

славська Рада» Н. Рибача, «Гомоніла Україна» П. Панча, ін.).

Не менш уважна редакція журналу була до творів, у яких осмислювалася доля української людини впродовж буремного ХХ ст. Це, скажімо, рецензія О. Горбача на «повість про львов'ян» «Львівська братія» (Торонто, 1962) досі практично незнаного в Україні прозаїка та мемуариста, у роки війни старшини УПА Євстахія Загачевського, головний герой якого Ромка Терлецький, оунівський підпільник і вояк дивізії «Галичина», бере участь у боротьбі проти радянських військ [8]. Чи рецензії А. Г. Горбач, Івана К-го на окремі твори (повісті «Ранок», «Чудо в Мисловицях», романи «Київ», «Полтава») семикнижної родинної хроніки сьогодні недооціненого прозаїка О. Ізарського.

Або, навпаки, відгуки К. Горбач і Л. Плюща на хрестоматійні нині романи І. Багряного «Людина біжить над прірвою» [7] і В. Барки «Жовтий князь» [22].

До типу звичних для «материкового» читача літературних портретів або науково-критичних нарисів тяжіла низка оглядових статей, присвячених творчості того чи іншого прозаїка. Серед них – статті «Літературна творчість Людмили Коваленко» Л. Залеської-Онишкевич [13], «В пошукуванні української новелі. На маргінесі творчості Василя Софронова-Левичського» О. Тарнавського [26], «Деякі прожиття і «зорепадну» творчість Миколи Понеділка» Ю. Стефаніка [25].

Показовою є публікація Л. Залеської-Онишкевич. У її вступній частині автор коротко зупиняється на окремих моментах життєвої і творчої біографії письменниці, дружини репресованого на батьківщині знаного прозаїка М. Івченка, окреслює своєрідність її доробку – родово-жанрово різноманітного, в ідейному плані зорієнтованого на «українську справу», адже керувалася обов'язком «допомагати Україні та її народові», хоч і шкодувала, що бракує нам «так званої розвагової літератури», «літератури для літератури» [13, с. 38–39]. У наступних мікро-розділах «Новелі», «П'єси», «Наукова фантастика» дослідниця аналізує творчу спадщину Л. Коваленко, а у висновках, віддаючи їй належне за відданість «українській справі», найкращим її твором визнає усе ж п'єсу «Героїня помирає в першому акті», бо в ній «не віддавала ніякої данини, не виконувала ніякої місії, а була пере-

дусім письменницею, – вільним мистцем» [13, с. 49].

Не раз уміщені в журналі публікації мали значний резонанс. Так трапилося з низкою матеріалів, покликаних нагадати еміграції про життя і творчість В. Винниченка. Як відомо, націонал-комунізм В. Винниченка не був прийнятний для значної частини емігрантів, що збройно боролася проти більшовиків, а відтак він опинився мало не в повній ізоляції, про що писав, зокрема, у листі до П. Шинкаря, одного з організаторів УРДРП, у вересні 1948 року: «не тільки в галузі політичного життя мене «викреслено з нації», але й з літературної» [14, с. 18].

Прорвати цю «ізоляцію» на сторінках журналу вирішили М. Мольнар, у 1968 році науковий співробітник Інституту світової літератури та мов Словацької академії наук, і Г. Костюк, тодішній голова Комісії Української вільної академії наук у Нью-Йорку (США) з вивчення, охорони та збереження літературної спадщини В. Винниченка. Обмінявшись відкритими листами, вони наголосили, що збереження спадщини письменника, який «протягом своєї майже п'ятдесятирічної літературної і громадської діяльності постійно й активно стояв у центрі українського культурного, національно-революційного та визвольного-державного руху» [15, с. 113], – «має неоціненне значення для української літератури та історії» [21, с. 110].

Не обмежившись публікацією відкритого листа, М. Мольнар того ж року випускає збірку малої прози В. Винниченка під назвою «Оповідання» з власною передмовою «Забутий письменник», що була передрукована редакцією журналу «Сучасність» у 1969 році. У ній автор констатує, що у свідомості українців образ В. Винниченка-політика заступив собою образ В. Винниченка-письменника: еміграція ганить його за просоціалістичні погляди, а радянці – за «український буржуазний націоналізм». Але з плином років «відійшла в небуття політична діяльність Винниченка, не лишивши найменшого сліду в долі його батьківщини, відійшла в небуття і сама людина. Але її літературний доробок живе. Він не втратив свого значення». Тож на часі, переконаний М. Мольнар, об'єктивно оцінити творчість письменника, щоб вона посіла гідне місце в історії української літератури, чим зробимо «послугу не Винниченкові, – він її вже не потребує, — а самі собі», бо «Винниченко, – хочемо ми того чи не хочемо, — давно

вже належить до здобутків літератури світової» [20, с. 35–36].

12 грудня 1970 року вже згадувана Комісія з вивчення, охорони та збереження літературної спадщини В. Винниченка провела наукову конференцію, присвячену 90-річчю від дня його народження. Журнал «Сучасність» ознайомив ширший загал з кількома виголошеними на ній доповідями: «Леся Українка і В. Винниченко» та «Деякі проблеми наукового вивчення В. Винниченка» Г. Костюка, «Еміграційна драматургія В. Винниченка» В. Ревуцького, «Роботи і антироботи. «Соняшна машина» В. Винниченка і «Рур» К. Чапека» Л. Залеської-Онишкевич.

З них своїм узагальнюючим характером вирізняється стаття Г. Костюка «Деякі проблеми наукового вивчення В. Винниченка». Почавши з ніби парадоксального твердження – «Ми Винниченка не знаємо» [16, с. 78], оскільки його творами «або беззастережно захоплювались, або їх також беззастережно відкидали, ляли і навіть паплюжили», але не було «спокійної, об'єктивної аналізи його діяльності і творчості» [16, с. 79], автор саме до останнього й закликає, пропонуючи неупередженим дослідникам зосередитися на чотирьох аспектах проблематики вивчення спадщини письменника: «1) аспект біографічний; 2) історико-літературний; 3) філософічно-етичний; 4) суспільно-політичний» [16, с. 81], у кожному з яких визначаючи актуальні з його точки зору теми.

Кілька згодом надрукованих у журналі статей показали, що голос авторитетного критика і літературознавця був почутий. Так, у 1980 році побачила світ стаття Д. Гусара-Струка «Винниченкова моральна лябораторія» (№ 7–8), а в наступному номері – стаття І. Лисяка-Рудницького «Суспільно-політичний світогляд Володимира Винниченка у світлі його публіцистичних видань» (№ 9).

Д. Гусар-Струк, досліджуючи «філософічно-етичний» аспект творчості В. Винниченка, рішуче заперечив «загальноприйнятну істину» – «Оцінку Винниченка як апологета й проповідувача скрайнього індивідуалізму й суцільної аморальності» [12, с. 94]. Винниченкову концепцію «чесності з собою» автор слушно пов'язував з близькими письменнику «засадами соціалізму, насамперед у ставленні до наріжного каменя спільноти — родини» [12, с. 96], а ключем до розгляду його творів уважав «протиставлення

слова дії, бажаного можливого»: «Це, так би мовити, художня лабораторія, в якій Винниченко випробовував свої два головні етичні постулати: рівноправність чоловіка й жінки та виправдання вчинків метою» [12, с. 97]. Проаналізувавши моральні колізії його п'єс «Дисгармонія», «Базар», «Закон», роману «Чесність з собою», дослідник вбачає у них не «скрайній індивідуалізм» і «тотальну аморальність», а спробу «перевірити, чи ідеї, які в теорії звучать так прекрасно, здійсненні, і які з них виринають наслідки», «до якої міри люди вірять в те, що проголошують, до якої міри сьогоднішні Ляерти хочуть і можуть жити в зго-

ді з повчанням старого Полонія: бути вірним самому собі» [12, с. 104].

Протягом кількох десятиліть журнал «Сучасність» був одним з найпопулярніших журналів, джерелом об'єктивних знань про багатогранне життя світового українства по обидва боки ідеологічного кордону. У середині 80-х років минулого століття І. Кошелівець мав усі підстави констатувати, що він таки «став помітним явищем у культурному житті української еміграції» [19, с. 209] і протягом років «стояв на тому найвищому рівні, на який була спроможна інтелектуальна верства нашої еміграції» [19, с. 346].

ЛІТЕРАТУРА

1. А. Г. Г. Історичний роман про гетьмана Розумовського // Сучасність. 1962. № 3. С. 119–121.
2. А. Г. Г. Історичний роман про запілля часів Хмельниччини // Сучасність. 1963. № 10. С. 111–112.
3. А. Г. Г. Степова квітка // Сучасність. 1965. № 12. С. 109–112.
4. А. Г. Г-ач 3 історичного повістярства // Сучасність. 1963. № 2. С. 117–118.
5. Бургардт В. Без Іспанії чи без значення? // Сучасність. 1969. № 12. С. 13–29.
6. Від редакції // Сучасність, 1961. – № 1. – С. 3.
7. Горбач К. Про самотню людину – очима молодого читача // Сучасність. 1967. № 7. С. 119–120.
8. Горбач О. Повість про львов'ян // Сучасність. 1962. № 6. С. 119–120.
9. Грабович Г. Велика література // Сучасність. 1986. № 7–8. С. 46–80.
10. Грабович Г. Від мітів до критики. Дещо про аналіз Рубчака та поезію Патриції Килини // Сучасність. 1969. № 5.
11. Грабович Г. У пошуках великої літератури. К.: АНУ, ГУ, 1993. 53 с.
12. Гусар-Струк Д. Винниченкова моральна лабораторія // Сучасність. 1980. № 7–8. С. 94–105.
13. Залеська-Онишкевич Л. Літературна творчість Людмили Коваленко // Сучасність. 1970. № 1. С. 38–49.
14. Коновал О. «Невже можна не знати?» (Володимир Винниченка і його жалі до еміграції) // Нові дні. 1990. № 484. С. 15–18.
15. Костюк Г. Відповідь // Сучасність. 1968. № 9. С. 112–117.
16. Костюк Г. Деякі проблеми наукового вивчення В. Винниченка // Сучасність. 1971. № 11. С. 78–87.
17. Костюк Г. З літопису літературного життя в діяспорі (I) // Сучасність. 1971. № 9. С. 37–63.
18. Костюк Г. З літопису літературного життя в діяспорі (II) // Сучасність. 1971. № 10. С. 63–82.
19. Кошелівець І. Розмови в дорозі до себе. Фрагменти спогадів та інше. – Мюнхен: Вид-во «Сучасність», 1985. 497 с.
20. Мольнар М. Забутий письменник // Сучасність. 1969. № 5. С. 28–41.
21. Мольнар М. Якою ж буде доля рукописної спадщини В. Винниченка? // Сучасність. 1968. № 9. С. 109–112.
22. Плющ Л. Заразар-Заказар // Сучасність. 1987. № 10. С. 13–26.
23. Рубчак Б. Від «святих корів» до творчого мислення. Агон з Григорієм Грабовичем // Сучасність. 1971. № 9. С. 42–76.
24. Соловій Ю. Розмова з Богданом Бойчуком // Сучасність. 1969. № 10. С. 81–92.
25. Стефанік Ю. В Дещо про життя і «зорепадну» творчість Миколи Понеділка // Сучасність. 1976. № 6. С. 13–26.
26. Тарнавський О. В пошукуванні української новелі. На маргінесі творчості Василя Софроньова-Левицького // Сучасність. 1973. № 2. С. 13–26.
27. Тарнавський О. Поезія в шуканні реальності // Сучасність. 1966. № 8. 66–7.

REFERENCES

1. A. H. H. *Historical novel about Hetman Razumovsky* [Istorychnyi roman pro hetmana Rozumovskoho] // Suchasnist. 1962. № 3. S. 119–121.
2. A. H. H. *Historical novel about underground movement in Khmelnytsky time* [Istorychnyi roman pro zapillia chasiv Khmelnychchyny] // Suchasnist. 1963. № 10. S. 111–112.
3. A. H. H. *Steppe flower* [Stepova kvitka] // Suchasnist. 1965. № 12. S. 109–112.
4. A. H. H-ach. *From historical storytelling* [Z istorychnoho povistiarstva] // Suchasnist. 1963. № 2. S. 117–118.
5. Burhardt V. *Without Spain or without sense?* [Bez Ispanii chy bez znachennia?] // Suchasnist. 1969. № 12. S. 13–29.

6. *From the editorial team* [Vid redaktsii] // Suchasnist, 1961. – № 1. – S. 3.
7. Horbach K. *About a single person – from the standpoint of a young reader* [Pro samitnu liudynu – ochyma molodoho chytacha] // Suchasnist. 1967. № 7. S. 119–120.
8. Horbach O. *The tale about Lviv people* [Povist pro lvovian] // Suchasnist. 1962. № 6. S. 119–120.
9. Hrabovych H. *Great Literature* [Velyka literatura] // Suchasnist. 1986. № 7–8. S. 46–80.
10. Hrabovych H. *From myths to criticism. A few words about Rubchak's analysis and Patricia Kylyna's poetry* [Vid mitiv do krytyky. Deshcho pro analizu Rubchaka ta poeziiu Patrytsii Kylyny] // Suchasnist. 1969. № 5.
11. Hrabovych H. *In search of great literature* [U poshukakh velykoi literatury]. K.: ANU, HU, 1993. 53 s.
12. Husar-Struk D. *Vynnychenko's moral laboratory* [Vynnychenkova moralna liaboratoriia] // Suchasnist. 1980. №7–8. S.94–105.
13. Zaleska-Onyshkevych L. *Lyudmila Kovalenko Literary Art* [Literaturna tvorchist Liudmyly Kovalenko] // Suchasnist. 1970. № 1. S. 38–49.
14. Konoval O. *Could you really not know? Volodymyr Vynnychenko and his sorrows for emigration* [«Nevzhe mozha ne znaty?» (Volodymyr Vynnychenka i yoho zhali do emihratsii)] // Novi dni. 1990. № 484. S. 15–18.
15. Kostiuk H. *The answer* [Vidpovid] // Suchasnist. 1968. № 9. S. 112–117.
16. Kostiuk H. *Some problems of the scientific study of V. Vynnychenko* [Deiaki problemy naukovooho vyvchennia V. Vynnychenka] // Suchasnist. 1971. №11. S.78–87.
17. Kostiuk H. *From the annals of the literary life in the diaspora (I)* [Z litopysu literaturnoho zhyttia v diiaspori (I)] // Suchasnist. 1971. № 9. S. 37–63.
18. Kostiuk H. *From the annals of the literary life in the diaspora (II)* [Z litopysu literaturnoho zhyttia v diiaspori (II)] // Suchasnist. 1971. № 10. S. 63–82.
19. Koshelivets I. *Talks on the road to self. Fragments of memoirs and so on* [Rozmovy v dorozhi do sebe. Frahmenty spohadiv ta inshe]. – Miunkhen: Vyd-vo «Suchasnist», 1985. 497 s.
20. Molnar M. *Forgotten writer* [Zabutyi pysmennyk] // Suchasnist. 1969. №5. S.28–41.
21. Molnar M. *What will be the fate of the manuscript inheritance of V. Vynnychenko* [Yakoiu zh bude dolia rukopysnoi spadshchyny V. Vynnychenka?] // Suchasnist. 1968. № 9. S. 109–112.
22. Pliushch L. *Zarazar-Zakazar* [Zarazar-Zakazar] // Suchasnist. 1987. № 10. S. 13–26.
23. Rubchak B. *From "holy cows" to creative thinking. Agon with Grigory Grabovich* [Vid «sviatykh koriv» do tvorchoho myslennia. Ahon z Hryhoriem Hrabovychem] // Suchasnist. 1971. № 9. S. 42–76.
24. Solovii Yu. *A talk with Bogdan Boychuk* [Rozmova z Bohdanom Boichukom] // Suchasnist. 1969. № 10. S. 81–92.
25. Stefanyk Yu. V. *A few words about the life and the "starfall" creativity of Mykola Ponedilok* [Deshcho pro zhyttia i «zorepadnu» tvorchist Mykoly Ponedilka] // Suchasnist. 1976. № 6. S. 13–26.
26. Tarnavskiy O. *In search of the Ukrainian novel. On the margin of the works of Vasyly Sofronov-Levitsky* [V poshukuvanni ukrainskoi noveli. Na marhinesi tvorchosti Vasylia Sofronova-Levytskoho] // Suchasnist. 1973. № 2. S. 13–26.
27. Tarnavskiy O. *Poetry in the pursuit of reality* [Poeziia v shukanni realnosti] // Suchasnist. 1966. № 8. S. 66–77.